

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI, YAPISI VE ÇALIŞMALARI

İÇİNDEKİLER

- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması
- Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılmasına Tepkiler
- Büyük Devletlerin Osmanlı Devleti'ni Tasfiye Planı: Sevr Antlaşması/Projesi
- Millî Mücadele Dönemi'nde Basın

HEDEFLER

- Bu üniteyi çalıştıktan sonra;
 - TBMM'nin oluşum aşamalarını sıralayabilecek,
 - I. TBMM'nin niteliklerini değerlendirebilecek,
 - Millî Mücadele basınıni öğrenebilecek,
 - Yeni Türk Devleti'in kurulmasına karşı gösterilen tepkilerin sebeplerini anlayabilecek,
 - Sevr Antlaşmasının imza sürecini ve Türk tarihi açısından önemini kavrayabileceksiniz.

Atatürk Üniversitesi
Açıköğretim Fakültesi

**ATATÜRK İLKELERİ VE
İNKILAP TARİHİ I**
Prof. Dr.
Erdal AYDOĞAN

ÜNİTE
14

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI, YAPISI VE ÇALIŞMALARI

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılması

- TBMM'nin İlk Çalışmaları
- İlk TBMM'nin Nitelikleri

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Açılmasına Tepkiler

- Ayaklanmalar
- Ayaklanmalara Karşı TBMM'nin Aldığı Tedbirler ve Sonuçları
- İstiklal Mahkemeleri'nin Kuruluşu ve Çalışmaları
- Cumhuriyetin İlanından Sonra
- Büyük Devletlerin Osmanlı Devleti'ni Tasfiye Planı: Sevr Antlaşması

Millî Mücadele Dönemi'nde Basın

- Mustafa Kemal ve Basın
- İstanbul Basını
- Anadolu Basını
- Anadolu Ajansı ve Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin Kurulması
- Resmî Gazete (Ceride-i Resmîye)

Büyük Devletlerin Osmanlı Devleti'ni Tasfiye Planı: Sevr Antlaşması/Projesi

GİRİŞ

Erzurum ve Sivas kongrelerinin başarıyla sonuçlanması ile beraber Amasya Görüşmeleri'nin gereği olarak bütün ülkede seçimler yapıldı. Böylece Son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı toplanarak milletin istikbalini belirleyecek olan Misak-ı Millî kararlarını aldı. Bu yeni durum karşısında işgalci güçler Meclis'i işgal etti. Mebusların bir kısmı tutuklanıp, bir kısmı da sürgün edildi. Bir kısmı ise bir yolunu bularak Ankara'ya geçti.

Mustafa Kemal Paşa ve Heyet-i Temsiliye ise gelişmeleri Ankara'dan takip ediyordu. Bu son durumu fırsata çevirme becerisi gösteren Mustafa Kemal Paşa yeni Meclis'in Ankara'da toplanması için çalışmalar başlattı. Ülke genelinde yapılan yeni seçimler neticesinde yeni Meclis 23 Nisan 1920'de Ankara'da toplandı. Böylece yeni Türk Devleti'nin temelleri de atılmış oldu.

Yeni Meclis bir taraftan örgütlenme çabasına girerken, diğer taraftan da İstanbul Hükûmeti ve işgalcilerin kışkırtmaları ile ortaya çıkan çeşitli problemlerle uğraşmak zorunda kaldı. Emperyal güçler ise bu durum karşısında yeni planlarını devreye sokarak Osmanlı Devleti ile Sevr Antlaşması'nı imzaladı. İşgalciler bütün çabalarına rağmen antlaşmayı TBMM ve Türk milletin kararlılığı karşısında uygulama imkânı bulamadılar. Ancak Lozan görüşmeleri sürecinde aynı antlaşma Türk temsilcilerinin önüne konuldu.

İstanbul'un resmen işgali hadisesi ülkede birtakım belirsizliklere ve umutsuzluklara ortam hazırlamıştı.

Sevr Antlaşması'nın imzalanması hem Anadolu insanına hem de Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne yeni ve etkili kararlar alma fırsatı verdi. Diğer taraftan da henüz örgütlenme aşamasında bulunan genç devletin daha stratejik hareket etmesini sağladı.

Bu ünite ile TBMM'nin açılma süreci, yapısı ve çalışma usulü, olumlu ve olumsuz tepkiler, Anadolu ve İstanbul basını ve Sevr Projesi gibi konular detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Böylece yeni bir Türk devletinin oluşum süreci daha iyi kavranacaktır.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI

Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nda alınan "*Misak-ı Millî*" kararlarının ardından yaşanan baskılar, meclisin dağıtılması, mebusların tutuklanarak hapsedilmeleri ve nihayetinde İstanbul'un resmen işgali hadisesi ülkede birtakım belirsizliklere ve umutsuzluklara ortam hazırlamıştı.

Ülkede yaşanan bu süreç, uzunca bir zamandır yapılan meşruiyet tartışmalarına da son noktayı koydu. *İstanbul'daki Son Meclis-i Mebusan'ın dağıtılması, yetkilerinin gasp edilmesi Ankara'ya ve Mustafa Kemal Paşa'ya yeni bir Meclis'in açılması için meşru bir zemin hazırladı.* Bu gelişmeleri fırsata dönüştürmede zaman kaybetmek istemeyen Mustafa Kemal, 17 Mart 1920'de ordu komutanlarına gönderdiği bir

genelgede görüşlerini belirterek takip edilecek yol haritası hakkında şu bilgileri vermekteydi [7, 1, 5, 4]:

Seçimler, her livada idare ve belediye meclisleriyle Müdafaa-i Hukuk merkezî heyetleri tarafından gerçekleştirilecektir

- Meclis-i Müessisan (Kurucu Meclis) Ankara'da toplanacaktır.
- Yeni Meclis'e katılacak üyeler, fikrî birikime, dinî ve millî vasıflara sahip olmalıdır. Ayrıca yirmi beş yaşından büyük olmalı ve kötü şöhretli olmamaları şarttır.
- Yeni Meclis'in seçiminde livalar esas alınacaktır.
- Gayrimüslimler seçime iştirak ettirilmeyecektir.
- Her livadan beş kişi seçilecektir.
- Seçimler, her livada idare ve belediye meclisleriyle Müdafaa-i Hukuk merkezi heyetleri tarafından gerçekleştirilecektir.
- Meclise seçilecek mebuslar her türlü fırka, zümre, cemiyet tarafından aday gösterilebileceği gibi her ferdin özgürce seçilme hakkı da vardır.

Ancak bu genelgeye III. ve XV. Kolordu Komutanları ve Sivas Valisi; *"Meclis-i Müessisan (Kurucu Meclis)"* tabirine milletin pek yabancı olduğu ve toplumda bu fikirlere karşı tepkiler olabileceği gerekçesiyle itiraz etmişlerdir. İhsan Güneş, Meclis-i Müessisan fikrinin Mustafa Kemal Paşa tarafından vurgulanmasını şöyle izah ediyor: *"Meclis-i Müessisan" ile mevcut rejimi değiştirmeyi düşünüyordu. Çünkü Osmanlı parlamenter sistemiyle rejimi değiştirmek olası değildi*".

Mustafa Kemal Paşa, 17 Mart 1920 tarihli genelgeye karşı tepkileri de göz önüne alarak yeni bir genelge hazırladı. 19 Mart 1920'de vilayetlere ve kolordu komutanlarına gönderdiği yeni genelgesinde; olağanüstü yetkilere sahip bir meclisin Ankara'da toplanmasının elzem olduğunu, dağıtılmış olan Meclis-i Mebusan'ın mebuslarının da Ankara'ya gelerek yeni meclise katılabileceklerini belirtmiş ve ülke genelinde seçimlerin en kısa sürede yapılmasını istemişti. Görüleceği üzere bu genelge ile ülkede seçimlerin yapılması isteniyordu. Yani yeni kurulacak olan devletin temelleri atılmak istendiği gibi başarılı olabilmek için de halkın katılımını sağlamak gereği vurgulanıyordu. Mustafa Kemal Paşa'nın son genelgesi gereğince ülke genelinde seçimler büyük bir ciddiyetle yapılmış ve seçilen mebuslar Ankara'ya gelmeye başlamıştı [2, 3, 4].

Ankara'da bu gelişmeler yaşanırken İstanbul'da da *5 Nisan 1920'de IV. Damat Ferit Hükûmeti kurulmuştu*. Yeni Hükûmetin de en büyük misyonu Ankara'daki gelişmelere engel olmaktı. Yeni Hükûmetin desteği ile Bolu, Düzce, Beypazarı gibi yerlerde isyanlar çıkarılmış, Kuva-yı İnzibatiye adıyla birlikler teşekkül ettirilerek yeni meclisin ve dolayısıyla yeni devletin kurulmasının önüne geçilmek istenmişti [6]. Dolayısıyla bu çabalar meclisin açılma tarihini de etkilemiştir.

Bütün engellemelere rağmen çalışmalara devam edilmişti. *İttihat ve Terakki Mektebi/Kulübü olarak inşa edilen bina, meclis için hazırlanmış ve Ankara'ya gelen*

8 Şubat 1921'de İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi'nin çıkmasıyla birlikte TBMM ifadesi sürekli kullanılmıştır.

mebuslarla (milletvekili) yapılan temaslara sonucunda yeni meclisin 23 Nisan 1920 Cuma günü açılması kararlaştırılmıştır. Bu tarihin belirlenmesinde "Cuma gününün halk üzerinde olumlu etki bırakacağı düşünülmüştür". Bu karar 21 Nisan 1920'de bütün komutanlara ve vilayetlere duyurulmuş ve hazırlıklar süratle tamamlanmıştı [5, 7, 11].

Resim 14. 1. I. TBMM'nin 23 Nisan 1920'de Yapılan Açılış Töreni

Mustafa Balcıoğlu'na göre Meclis, *"millî ve dinî unsurların ağırlıkta olduğu bir programla"* 23 Nisan 1920'de, saat 13.45'de 115 milletvekilinin hazır bulunduğu salonda en yaşlı üye sıfatıyla Sinop Mebusu Şerif Bey'in açılış konuşmasıyla çalışmalarına başladı. Şerif Bey'in açılış konuşmasının ardından da Ankara milletvekili sıfatıyla Mustafa Kemal Paşa söz alarak bir konuşma yapmıştır [8].

Meclisin Adı Üzerine Tartışmalar

"Meclisin adı konusundaki ilk tartışmanın 11 Nisan 1920 günü vilayette yapılan toplantıda başladığı görülmektedir. İslamistler meclisin adının "Meclis-i Kebir" veya "Meclis-i Kebir-i Millî", Türk Ocağı sempatizanları "Kurultay" " Osmanlıcılar ise Meclis-i Mebusan" olmasını istiyordu.

Geçici de olsa, Meclis açılmadan önce ulusalcı ve inkılapçı milletvekilleri meclisin adının "Büyük Millet Meclisi olmasına karar vermiş olacaklar ki, Şerif Bey, meclisi açış konuşmasında "Büyük Millet Meclisi'ni açıyorum." cümlesini kullanmıştır" [7].

Büyük Millet Meclisi tabirinin başına Türkiye sözcüğü ne zaman konulmuştur? Bu konuda bazı tartışmalar vardır. Farklı tarihlerde kullanılmış olmasına rağmen 8 Şubat 1921'de İcra Vekilleri Heyeti Kararnamesi'nin çıkmasıyla birlikte TBMM ifadesi sürekli kullanılmıştır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İlk Çalışmaları

TBMM'nin üstünde hiçbir güç yoktur. Millî iradeyi hâkim kılmak esastır.

TBMM, 24 Nisan'da çalışmalarına devam etmiş ve Mustafa Kemal Paşa komisyon raporlarının okunmasının ardından söz alarak uzunca bir konuşma yapmıştır. Bu konuşmasında Mondros Mütarekesi'nden itibaren ülkede yaşananlar belgeleriyle ortaya konulmuş, yeni meclisin dolayısıyla yeni Türk Devleti'nin izleyeceği siyasetin yol haritası çizilmiştir. Aynı gün Meclis, Mustafa Kemal Paşa'yı TBMM Reisliği'ne seçmiştir.

Mustafa Kemal Paşa, Meclis Başkanı seçilmesinden sonra Meclis'e bir önerge vererek Meclis'in yetkilerini ve yeni bir hükûmetin kurulması konusundaki görüşlerini açıklamıştır. *Bu önergede görüşlerini özetle şöyle ifade etmiştir* [3, 5]:

- Hükûmet kurmak mecburidir.
- Geçici olarak bir hükûmet başkanı tanımak veyahut padişah vekili olarak ifade etmek kabul edilemez.
- TBMM'nin üstünde hiçbir güç yoktur. Millî iradeyi hâkim kılmak esastır.
- Yasama ve yürütme gücü TBMM'dedir. Meclisten seçilecek vekiller hükûmet işlerini yürütecektir. Meclis Başkanı hükûmetin de başkanıdır.

1- Müdafaa-i Milliye Vekili	Fevzi Paşa
2- Hariciye Vekili	Bekir Sami Bey
3- Maliye Vekili	Hakkı Behiç Bey
4- İktisat Vekili	Yusuf Kemal Bey
5- Adliye Vekili	Celaleddin Arif Bey
6- Maarif Vekili	Dr. Rıza Nur Bey
7- Sıhhat ve İçtima-i Muavenet Vekili	Dr. Adnan Bey
8- Dâhiliye Vekili	Cami Bey
9- Şer'îye Vekili	Mustafa Fehmi Efendi
10-Erkân-ı Harbiye-i Umumiye Vekili	İsmet Bey
11-Nafia Vekili	İsmail Fazıl Bey

Tablo 14.1. Seçilen İlk Hükûmet Üyeleri Şu İsimlerden Oluşmuştur

25 Nisan'da TBMM millete bir beyanname yayınlayarak birlik beraberlik vurgusu yapmış, düşman propagandasına karşı dikkatli olunması gerektiği üzerinde durmuştur. *Ayrıca Meclis'te, Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında 7 kişilik Geçici İcra Heyeti oluşturulmuştur.* Böylece Meclis, yürütme gücünü fiiliyata geçirmiştir. TBMM çalışma temposunu artırmış 29 Nisan'da "*Hıyanet-i Vataniye Kanunu*"nu kabul etmiş, böylece meclisin meşruiyetini tartışmaya açacak her türlü hareketin cezalandırılacağı ilan edilmiştir. Bu kanunu izleyen günlerde yeni hükûmet, İstanbul ile her türlü haberleşmeyi ve irtibatı yasaklayan bir karar vermiştir. 30 Nisan'da da TBMM'nin açılışı, dolayısıyla yeni bir Türk Devleti'nin kurulduğuna dair mesajlar Avrupa devletlerinin dışişleri bakanlıklarına bildirilmiştir. Böylece dünya devletleriyle ilk resmî

temasa da geçilmiştir. 2 Mayıs 1920'de de asıl hükûmetin kurulması için Mustafa Kemal'in kanun teklifi kabul edilmiş, böylece 11 kişilik Heyet-i Vükela veya İcra Vekilleri Heyeti (Bakanlar Kurulu)'nin seçimi 3 Mayıs'tan itibaren meclis çalışmalarıyla tamamlanmıştır [8]. *Yeni Hükûmetin kurulma süreci, 9 Mayıs 1920'de Hükûmet programının kabul edilmesiyle tamamlanmıştır* [9].

İlk Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Nitelikleri

İlk TBMM'nin açılması ve teşkilatlanma sürecine bakılırsa olağanüstü bir dönemde ortaya çıktığı görülür. Meclis, 19 Mart 1920'de yayınlanan seçim bildirisine göre seçilenler ile daha önce Son Osmanlı Meclis-i Mebusanı'na seçilen, İstanbul'un işgaliyle Anadolu'ya geçerek TBMM'ye katılan mebuslardan oluşmuştur. İhsan Güneş'in ifadesiyle *"iki seçim sonucunda meydana gelmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi, o güne kadar Osmanlı parlamentolarının hiçbirinin dayanmadığı geniş halk tabanına dayanıyordu"*. I. Meclis'in bu yapısına göre çiftçi tüccar, avukat, gazeteci, bankacı, memur, öğretmen, diplomat, asker, din görevlisi, doktor, mühendis, emniyet mensubu, aşiret reisi gibi çok farklı kesimler temsil edilebilmiştir [7, 5, 9].

TBMM'nin öncelikli amacı tam bağımsızlığı gerçekleştirmektir.

I. TBMM'nin genel niteliklerini şöyle sıralamak mümkündür [10, 9, 12, 16]:

- TBMM'nin öncelikli amacı tam bağımsızlığı gerçekleştirmektir.
- Olağanüstü bir meclistir.
- Millî bir meclistir.
- Meclis'te siyasî parti yoktur. Ama zaman içinde birçok farklı görüşte olan gruplar ortaya çıkacaktır. (Halk Zümresi Grubu, İstiklâl Grubu, Tesevüs Grubu vs.)
- Demokratik ve katılımcı bir meclistir. (Meclis'te İslamcı, Türkçü, Bolşevik, İttihatçı, birçok kesimden temsilci vardır.)
- TBMM'nin açılmasıyla Heyet-i Temsiliye sona ermiştir.
- Kuvvetler Birliği denilen yasama, yürütme ve yargı gücü mecliste toplanmıştır.
- İnkılapçı bir meclistir.

BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASINA TEPKİLER

Ayaklanmalar

Mondros Mütarekesi'nin bütün ülkede fütursuzca uygulanması; düzensizlik, başıboşluk ve asayişsizlik gibi birçok soruna ortam hazırlamıştır. Bu ortamda Mustafa Kemal Paşa'nın Millî Mücadele'yi başlatmak ve örgütlemek adına yaptığı çalışmalar da en başta işgal güçlerini, İstanbul Hükûmeti'ni ve Padişah'ı rahatsız etmiştir.

TBMM'nin açılmasından ve çalışmalarından rahatsız olan Damat Ferit Hükûmeti ve işgalci güçler, Anadolu insanı üzerinde birtakım propaganda çalışmaları yaparak,

yeni oluşuma karşı ayaklanmaları teşvik etmiştir [6]. *İstanbul Hükûmeti daha da ileri giderek, TBMM'nin açılmasının ilanından sonra, çıkarttığı bir fetva ile Mustafa Kemal ve arkadaşlarının asî olduğunu, dolayısıyla Divan-ı Harb-i Örfî Mahkemesi'nce idama mahkûm edildiğini, 24 Nisan'da da Padişah'ın bu idam kararlarını onayladığını ilan etti* [13].

İşte bu gibi düşmanca tavırlar yüzünden birçok ayaklanmanın çıktığı görülmektedir. Mustafa Kemal Paşa ise bir taraftan yeni devletin örgütlenmesi ve işgallere karşı alınacak tedbirler üzerinde çalışırken, diğer taraftan da Anadolu'da ortaya çıkan ayaklanmalarla uğraşmak zorunda kalacaktır. Bu da büyük bir zaman kaybı ve kaynak israfı meydana getirecektir [18].

TBMM'ye ve Millî Mücadele'ye karşı başlatılan ayaklanmaların sebepleri şu şekilde sıralanabilir [5, 10, 4]:

- İşgalci güçlerin Anadolu ve boğazlar üzerindeki emelleri,
- İşgaller karşısında inancını ve heyecanını kaybetmiş birtakım insanların manda ve himaye gibi fikirleri kurtuluş yolu olarak görmelerinin yarattığı karışıklıklar,
- Damat Ferit Hükûmeti'nin işgalcilerle birlikte TBMM'ye karşı Anadolu insanını kışkırtma çabaları,
- Düzenli ordunun kurulması sürecinde bazı Kuva-yı Milliye liderlerinin şahsi çıkarları yüzünden devlet otoritesine girmek istememeleri,
- Azınlıkların işgalci güçlerden destek alarak bağımsızlık için çalışmaları,
- Anadolu'da bulunan bazı güçlü ailelerin itibarlarını ve güçlerini kaybedeceklerine dair endişeleri ve konumlarını korumak istemeleri,
- Bazı Kuva-yı Milliye birliklerinin otoritesizlik ve yakışsız tutumları,
- İstanbul Hükûmeti ve işgalcilerin Anadolu insanı üzerinde kara propaganda yapmaları,
- Anadolu insanının dinî duygularının istismarı,
- Bağımsızlık peşinde koşan bazı Kürt örgütlerinin çalışmaları.

Yukarıda ifade edilen sebeplerle Millî Mücadele'yi sekteye uğratmak ve TBMM'nin meşruiyetini ortadan kaldırmak için ortaya çıkan ayaklanmaların başlıcaları ise şunlardır:

İstanbul Hükûmeti'nin Çıkardığı Ayaklanmalar

Anzavur Ayaklanması (1 Ekim 1919-16 Nisan 1920)

Kendisi de eski bir Osmanlı subayı olan Ahmet Anzavur, İstanbul Hükûmeti tarafından Kuva-yı İnzibatiye Komutanı sıfatı verilerek Kuva-yı Milliye'ye karşı ayaklandırılmıştır. İngiliz gizli servis elamanlarından Papaz Fru'nun (Frew)'da maddi destekleriyle Manyas, Susurluk, Biga, Gönen, Ulubat taraflarında ayaklanma çıkarmıştır. Bu ayaklanma millî kuvvetler ve Çerkes Ethem'in kuvvetlerince

Mustafa Kemal bir taraftan işgallere karşı alınacak tedbirler üzerinde çalışırken, diğer taraftan da Anadolu'da ortaya çıkan ayaklanmalarla uğraşmak zorunda kalacaktır.

bastırılmıştır. Anzavur, yenilince önce İngilizlere sığınmış sonra da İstanbul'a gitmiştir [12].

Halife Ordusu diye de bilinen Kuva-yı İnzibatiye, İzmit ve çevresinde Kuva-yı Milliye'ye karşı İngilizlerin desteğiyle kurulmuştur.

Resim 14. 2. Refet (Bele) Paşa'nın Solunda Çerkes Ethem Sağında Demirci Mehmet Efe, Küçük Resim Ahmet Anzavur

Kuva-yı İnzibatiye (18 Nisan-25 Haziran 1920)

İstanbul Hükümeti'nin kurduğu İngilizlerin de lojistik destek verdiği Halife Ordusu diye de bilinen Kuva-yı İnzibatiye, Kuva-yı Milliye'ye karşı kurulmuş, İzmit ve çevresinde 18 Nisan-25 Haziran 1920 tarihleri arasında karışıklıklar çıkarmıştır. Ayaklanma İstanbul ve Boğazlar üzerinde egemenliklerini sürdürmek isteyen İngilizlerce desteklenmiştir. Bu ayaklanma Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa'nın gayretleriyle bastırılmıştır [10, 12, 6].

İstanbul Hükûmeti ve İşgalci Güçlerin Teşvikiyle Çıkan Ayaklanmalar

İşgalci ve emperyalist devletler, işgal ettikleri yerlerde millî uyanışı yok etmek suretiyle otoritelerini sürdürmek istemişlerdir. Ajanları ve İstanbul Hükümeti'nin teşvik ve çalışmaları sonucu birçok ayaklanmanın çıkmasını sağlamışlardır.

Bolu-Düzce-Hendek ve Adapazarı Ayaklanmaları (12 Nisan-23 Eylül 1920)

Boğazları ve İstanbul'a giden yolların güvenliğini elde tutmak isteyen işgalci devletler ve İstanbul Hükümeti'nin teşvikiyle çıkarılmıştır. Hatta isyancılara moral

vermek için Sadrazam Damat Ferit bizzat İzmit'e kadar gitmiştir. İsyen Ali Fuat Paşa ve Refet Bey'in çalışmaları sonucu bastırılmıştır [2].

Konya İsyenları

Dinî duyguların istismarı ve işgalci güçlerin ajanlarının kışkırtmalarıyla önce Konya'nın Bozkır ilçesinde 27 Eylül-4 Kasım 1919 tarihleri arasında ayaklanma çıkarılmıştır. Ayaklanmanın çıkmasında Konya Valisi olan Cemal Bey'in Millî Mücadele aleyhinde hareketlerinin de önemli rolü vardır. Alınan tedbirlerle bir müddet sükûnet sağlandı. Ancak İstanbul hükûmeti ve işgalci güçlerin çalışmaları sonucu Konya merkez olmak üzere Çumra, Karaman, Bozkır, Akseki, Seydişehir, Şarki Karaağaç, Akşehir, Ilgın, Kadınhan ilçelerinde 2 Ekim-22 Kasım 1920 tarihleri arasında yeni bir ayaklanma daha çıkarıldı. Ayaklanmanın elebaşı Delibaş Mehmet idi. Bu ayaklanmanın bastırılması için Refet Bey görevlendirildi [15, 1].

Yozgat-Zile Ayaklanmaları (15 Mayıs-30 Aralık 1920)

Yozgat, Boğazlıyan, Şarkışla, Yıldızeli, Tokat, Zile, Çorum, Ortaköy, Akdağmadeni, Sorgun ilçelerinde ortaya çıkmıştır. Yozgat'ta Çapanoğlu, Zile'de Aynacıoğullarınca çıkartılan isyan millî kuvvetlerce özellikle de Çerkes Ethem'in çabalarıyla bastırılmıştır [15, 1, 6, 16].

Millî Aşireti Ayaklanması (8 Haziran-28 Haziran 1920)

Viranşehir ve çevresindeki bu ayaklanma, Millî Aşireti'nin Fransızlarla iş birliği sonucu çıkmıştır. Ayaklanma XIII. Kolordu birlikleri ve bazı aşiretlerin desteği ile bastırılmıştır [12, 17].

Şeyh Eşref Olayı (26 Ekim-24 Aralık 1919)

Bayburt ve çevresinde ortaya çıkmıştır. Kendisini peygamber ilan eden Şeyh Eşref ve adamlarınca çıkarılmış din kisveli bir ayaklanmadır.

Afyon Ayaklanması

Çopur Musa isminde bir menfaatperestin başkaldırısıyla ortaya çıkmıştır. Askerleri firar etmesi için kışkırtmıştır. Yunan ajanlarınca desteklenmiş, millî kuvvetlerce sıkıştırılınca da Yunan ordusuna sığınmıştır.

Koçkiri Aşireti Ayaklanması (Ekim 1920-17 Haziran 1921)

Sevr Antlaşması'nın imzalanmasından sonra bütün ülkede Kürtçülük hareketlerinde bir artış olduğu görüldü. Bu hareketlerin ortak amacı bağımsız bir Kürt devleti kurmak idi. Bu çerçevede baş gösteren *Koçkiri Ayaklanması*, *Hafik (Koçhisar)*, *İmranlı*, *Zara*, *Suşehri*, *Erzincan*, *Kemah*, *Ovacık*, *Refahiye bölgelerinde çıktı*. Aşiretin başında Haydar ve Alişan kardeşler bulunmaktaydı. Haydar Bey, İmranlı Bucak Müdürü ve aynı zamanda da Kürt Teavün ve Kürdistan Teali Cemiyeti üyesiydi.

Şeyh Eşref İsyanı; kendisini peygamber ilan eden Şeyh Eşref ve adamlarınca çıkarılmış din kisveli bir ayaklanmadır.

Kürtçülük propagandası etkisinde kalan aşiret, Sevr Antlaşması'nın Kürtlerle ilgili maddelerinin uygulanmasını istemekteydi.

Ayaklanmanın şiddeti artınca Merkez Ordusu Komutanı Sakallı Nurettin diye bilinen Nurettin Paşa, isyanı batırmakla görevlendirildi. Alınan tedbirler sonucu 17 Haziran'da ayaklanmanın liderleri yakalanarak isyan bastırıldı [5].

Cemil Çeto Olayı (Mayıs-Haziran 1920)

Cemil Çeto Haydaran Aşireti reisi idi. Kürt Teavün ve Kürdistan Teali Cemiyeti ile irtibat hâlinde olan Cemil Çeto, bağımsız bir Kürdistan için Garzan bölgesinde ayaklanmıştır. Ayaklanma millî kuvvetlerce bastırılmıştır [5].

Kuva-yı Milliye yanlısı olup sonradan ayaklananlar

Ülkenin işgali sırasında kurdukları Kuva-yı Milliye birlikleriyle işgallere karşı koyan ve yararlılıklar gösteren Kuva-yı Milliyecilerden bazıları, düzenli ordunun kurulması sürecinde kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmişlerdir. Düzenli orduya karşı çıkmışlardır. Demirci Mehmet Efe ve Çerkes Ethem ayaklanmaları bu kategori içerisinde değerlendirilebilir.

Azınlıkların çıkardığı ayaklanmalar

Emperyalist ve işgalci devletlerin desteğiyle harekete geçen azınlıklar, çıkardıkları ayaklanmalarla TBMM'yi otorite olarak tanımak istememişlerdir. Verilen desteklerle bağımsızlıklarını elde edebileceklerini düşünmüşlerdir.

Ermeniler, Fransızların desteği ile 10 Temmuz 1920'de Doğu Anadolu'da ve Adana'da birtakım ayaklanmalar çıkarmışlardır. Ermeni İntikam Alayları teşekkül ettirilerek bölgelerinde kışkırtma ve yıldırma çabaları içerisinde olmuşlardır. Ayaklanma TBMM'nin Doğu Harekâtı kararıyla sonlandırılmıştır. *Doğu Karadeniz bölgesinde ise hayali bir Pontus Devleti peşine düşen Rumlarca çıkarılan Pontus Ayaklanması, Yunanistan ve İtilaf Devletleri'nce desteklenmiştir.* Uzun süren bu ayaklanma 1923'te tam anlamıyla bastırılmıştır [8].

Ayaklanmalara Karşı Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Aldığı Tedbirler ve Sonuçları [5]:

- 29 Nisan 1920'de Hiyanet-i Vataniye Kanunu'nun çıkarılması,
- 11 Eylül 1920'de İstiklal Mahkemeleri'nin kurulması,
- Düzenli ordunun kuruluş sürecinin hızlandırılması,
- İstanbul ile her türlü haberleşmenin kesilmesi,
- İstanbul Hükûmeti'nce hazırlattırılan fetvalara karşı Ankara Müftüsü Rifat (Börekçi) Hoca'nın karşı fetva hazırlaması,

Demirci Mehmet Efe ve Çerkes Ethem düzenli orduya karşı çıkmışlardır.

Ayaklanmaların sonucunda; İstiklal Savaşı sekteye uğratılarak bağımsızlık geciktirilmeye çalışılmıştır.

- Nasihat heyetleri oluşturulması.

Ayaklanmaların sonucunda;

- İşgallerin önü açılmış, işgaller kolaylaştırılmıştır.
- İstiklal Savaşı sekteye uğratılarak bağımsızlık geciktirilmiş.
- Ayaklanmaların bastırılmasıyla TBMM otorite ve meşruiyetini sağlamlaştırmıştır.
- Düzenli orduya geçilmesi geciktirilmiştir.
- Zaman ve kaynak israfı olmuştur.
- Halkın maneviyatına darbe vurulmuştur .

İstiklal Mahkemelerinin Kuruluşu ve Çalışmaları

I. Dünya Savaşı sonrası ülkenin işgali karşısında Anadolu insanının *“Kuva-yı Milliye Harekâtı”* diye bilinen yeni bir ruh ve heyecanla ülkesini savunmaya kalkışması karşısında İstanbul Hükûmeti'nin tavrı, bu ruhu ortadan kaldırmak olarak belirmiştir. İstanbul Hükûmeti'nin bu gibi çalışmalarına karşılık TBMM ve Hükûmeti de birtakım tedbirler almak zorunda kalmıştı. Bu tedbirler özellikle iç güvenlik sorunuyla ilgiliydi. Bunların başında; *“Hıyanet-i Vataniye Kanunu”* ve *“Firariler Hakkında Kanun”*un çıkarılması ile *“İstiklal Mahkemeleri”*nin kurulması gelmekteydi.

Uzun süren savaşlar, yaşanan sıkıntılar ve İstanbul Hükûmeti'nin Anadolu harekâtına karşı yaptığı olumsuz propagandalar vs. asker kaçağı olaylarında ciddi artışlar meydana getirmişti. Bütün bunların sonucunda kaçakların sayısı 300 binlere ulaşmıştı. Bu durum bir anlamda askerî disiplinin bozulması demektir.

Millî Mücadele başladığında Kâzım Karabekir'in XV. Kolordusu'ndan başka bütün düzenli ordu birlikleri dağıtılmıştı. TBMM de işgaller karşısında daha etkili olabilmek ve bütün ülkede huzur ve güvenliği tesis edebilmek için düzenli ordu birliklerinin yeniden ihdası ve bunların sayılarının artırılması için yoğun bir çaba içine girdi. Ancak gerek İstanbul'un gerekse Kuva-yı Milliye çetelerinin asker toplama mantığı, bazı Kuva-yı Milliye birliklerinin keyfi tutumları ve düzenli ordu saflarına katılmama tavırları gibi sebepler ülkede huzursuzluk kaynağı olmaktadır.

TBMM Hükûmeti bu gibi olağanüstü durumlar karşısında otoritesini kurabilmek için bazı sert tedbirler almaya mecbur kaldı. Gerçi Osmanlı Devleti'nde de olağanüstü dönemlerde özellikle kaçaklarla mücadele için *“Esrar-ı Askeriye İfşa ve Casusluk, Hıyanet-i Harbiye Hakkında Kanun”* çıkarılmıştı. Ancak bu konuda daha etkili mücadele edebilmek için TBMM, 29 Nisan 1920 tarih ve 2 sayılı *“Hıyanet-i Vataniye Kanunu”*nu ve 11 Eylül 1920'de 21 sayılı *“Firariler Hakkında Kanunu”* çıkararak bir anlamda merkezî otoriteyi yeniden tesise çalıştı.

İstiklal Mahkemeleri'nin kuruluş felsefesi ve çalışmalarının daha iyi anlaşılabilmesi için dönem dönem incelemek uygun olacaktır [19, 21]. Buna göre:

I. Dönem

Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra da kanunun istenileni verip veremeyeceği hususunda endişeleri olan kişiler yeni arayışlarını sürdürdüler. Bu maksatla 18 Ağustos 1920'de Tevfik Rüştü ve Mustafa Necati beyler *"Telkin ve Tedhiş Kanunu"* adıyla yeni bir kanun teklifinde bulunarak, *"İhtilal Mahkemeleri"* adında yeni bir mahkemenin kurulmasını teklif ettiler. Bu süreçte Müdafaa-i Milliye Vekaleti'nin *"Fırar Ceraimini İrtikap Edenler Hakkında Kanun Tasarısı"* 2 Eylül'de gündeme gelmiş ve alınacak sert tedbirlerle sorunların daha çabuk çözüleceği düşünülmüştü. TBMM'de bu tasarılar görüşülmüş ve nihayetinde de **11 Eylül 1920'de "Fırariler Hakkında Kanun" ismiyle kabul edilmiş, yürürlüğe girmişti.**

Fırariler Hakkında Kanun'un kabulüyle *"İstiklal Mahkemeleri'nin"*, 1793 tarihli Fransız İhtilal Mahkemeleri esas alınarak kuruluşu gerçekleştirilmiş oldu. Bu kanunun birinci maddesinde askerlikten firar edenler, firara sebebiyet verenler ve destekleyenlerin mülkî ve askerî kanunlar çerçevesinde cezalandırılacağı belirtilmişti. Mahkemelerin üye sayısı üç ve TBMM'de bulunan milletvekilleri arasından meclisin salt çoğunlunun oyuyla seçileceği, içlerinden birinin de kendi aralarında reis seçileceği kararlaştırılmıştı. Ayrıca mahkemelerin sayısını Heyet-i Vekile'nin teklifi üzerine TBMM tayin edecekti. Mahkeme kararları kesin olup, sivil, asker bütün devlet memurları bunları uygulamakla sorumluydu. Uygulamayanlar, ihmal edenler de mahkemeye verilecekti.

Fırariler Hakkında Kanun'un çıkmasından sonra 18 Eylül 1920'de Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Vekili Miralay İsmet Bey'in teklifi uyarınca ülkede 14 mıntıkada İstiklal Mahkemesi'nin kurulması istenmişti. TBMM'de yapılan görüşmelerde mahkeme sayısının çokluğu yüzünden mecliste milletvekillerin sayısının azalacağı endişesiyle bu sayı ilk önce 7 sonra da 8 olarak kabul edildi. *Mahkemeler şu mıntikalarda kurulacaktı: Ankara, Eskişehir, Konya, Isparta, Sivas, Kastamonu, Pozantı ve Diyarbakir.* Bu mahkemelerde görev alan milletvekillerinden bazıları ise şunlardı: *İhsan (Eryavuz), Kılıç Ali, Rasih (Kaplan), Muhittin Baha (Pars), Hamit (Karaosmanoğlu), Emin (Guvelioğlu), Vecip (Güven), Abdülkadir Kemali (Öğütçü), Şeyh Servet (Akdağ).* Bu sırada Fırariler Hakkında Kanun'a bir ek madde daha eklenerek Hıyanet-i Vataniye Kanunu kapsamındaki suçlar da İstiklal Mahkemeleri'nin görev alanına verilmiş oldu.

Mahkemelerde görev yapacak heyetler, 27 Eylül'de bir araya geldiler ve bir toplantı yaparak kendilerine çalışma programı hazırladılar. Refik Şevket Bey'in hazırladığı beyanname matbu hâle getirilerek mıntikalara gönderildi.

İstiklal Savaşı yıllarında üç kere kurulan İstiklal Mahkemeleri, en çok asker

Fırariler Hakkında Kanun'un kabulüyle *"İstiklal Mahkemeleri'nin"*, 1793 tarihli Fransız İhtilal Mahkemeleri esas alınarak kuruluşu gerçekleştirilmiş oldu.

İstiklal Savaşı yıllarında üç kere kurulan İstiklal Mahkemeleri, en çok asker kaçaklarıyla uğraşmıştır.

kaçaklarıyla uğraşmıştır. Bu süreçte yakalanan firariler suçuna göre ağır cezalara çarptırıldılar. Bu süreçte İstiklal Mahkemeleri, askerî firarlardan başka birçok farklı davayı da takip etmiştir. Mesela Ankara İstiklal Mahkemesi, Sevr Antlaşması'nı imzalayanları gıyaben yargılamış ve idam kararı vermişti. Yine Kuva-yı İnzibatiye, Yeşilordu, Komünist Parti, Askerî Nigehban Cemiyeti, Çerkes Ethem ve Hintli Mustafa Sağır gibi İstiklal Savaşı aleyhinde bozgunculuk, casusluk, yolsuzluk, görevi kötüye kullanma gibi birçok suça iştirak edenlere de çeşitli cezalar verilmişti.

Olağanüstü bir dönemde kurulan İstiklal Mahkemeleri, 17 Şubat 1921'e kadar görev yapmış, Ankara İstiklal Mahkemesi dışında açılan mahkemelerin görevlerine de son verilmiştir. Bu süreci ve İstiklal Mahkemeleri'nin çalışmalarını Mustafa Kemal Paşa da meclisin ikinci toplanma yılını açarken yaptığı konuşmada şöyle ifade etmiştir:

“Meclis-i âlinin tesis eylediği İstiklal Mahkemeleri sayesinde seri ve adilâne surette birçok fenalıklara nihayet verilmiştir. Bugün medenî kavanin ve daimi deracatı muhakimle temini asayişe muktedir bir hâle getirilmiştir.”

II. Dönem

I. ve II. İnönü savaşlarının getirdiği yüksek moral çok uzun sürmedi. 8 Temmuz 1921'de savaş hazırlıklarını tamamlamış olan Yunan kuvvetlerinin saldırısı ile başlayan Kütahya, Eskişehir savaşlarında Türk ordusu yenilince cephe çökme noktasına gelmişti. Bu durumun bir sonucu olarak asker kaçaklarında önemli artışlar olmuş ve ülkenin kimi yerlerinde bazı ayaklanmalar çıkarılmıştı. Sorumlularını yargılamak için Sakarya Savaşı öncesinde 4 Temmuz 1921'de üç İstiklal Mahkemesi kuruldu. *Bu dönemde Ankara, Konya, Kastamonu, Samsun, Yozgat'ta da İstiklal Mahkemeleri kurulmuştu. Bu mahkemelerde de Hacim Muhittin (Çarıklı), Mustafa Necati, Emin (Gevelioğlu), Refik (Koraltan) vb. kişiler görev almışlardır.*

1 Ağustos 1922'ye kadar sürecek olan, II. dönemde kurulan, İstiklal Mahkemeleri ile asker kaçaklarının cezalandırılması ve Tekâlif-i Milliye emirlerinin süratle yerine getirilmesi sağlandı. Ayrıca Pontusçu Rumların da yargılanması gerçekleşti.

Büyük Taarruz öncesi TBMM, firariler hakkında çıkarılmış olan kanunda bazı değişiklikler yaparak İstiklal Mahkemeleri Kanunu'nu yeniden düzenledi. 31 Temmuz 1922 tarih ve 248 sayılı bu yasada mahkemelerin kurulması meclisin mutlak ekseriyetine bırakılıyor, hem de yetkileri daha da belirgin hâle getiriliyordu. Ayrıca İstiklal Mahkemesi heyetlerine yine milletvekilleri arasından seçilecek bir müdde-i umumi (savcı) ekleniyordu.

III. Dönem

Bu yeni dönemde ilk kurulan İstiklal Mahkemesi Amasya İstiklal Mahkemesi oldu. Mustafa Necati Reis, Osman Nuri müdde-i umumi seçilmişti ve Ağustos 1922'den itibaren bir ay çalışmıştı. Büyük Taarruz zaferinden sonra düşmanla iş birliği yapanları

yargılamak için yeni İstiklal Mahkemesi kurulmak istenmişti. Ancak kurulamamıştı. Ancak 22 Ocak 1923'te Güneydoğu'da Elcezire İstiklal Mahkemesi Reis Hacim Muhittin başkanlığında kuruldu. 9 Mart 1923'ten 11 Mayıs'a kadar iki ay çalıştı.

Cumhuriyetin İlanından Sonra

Cumhuriyetin ilanından sonra ilk İstiklal Mahkemesi 8 Aralık 1923'te İstanbul ve havalisi için kuruldu. Asıl amaç halifeliği destekleyen İstanbul basınına bir gözdağı vermektir. İstiklal Mahkemesi Reisi İhsan (Eryavuz), Müdde-i Umumi Vasıf (Çınar) idi. Bu mahkeme; yaklaşık iki aylık çalışma sürecinde Ağa Han ile Emir Ali'nin Başvekile yazdığı mektubu yayımlayan gazetecileri beraat ettirmiş, Tanin gazetesinde Halifeye hitaben açık bir mektup yazan Baro Reisi Lütfi Fikri'yi ise yargılamış ve beş yıl küreğe mahkum etmişti. Sonraki yıllarda da suçu affedilmişti.

Cumhuriyetin ilanından sonra İstiklal Mahkemesi 8 Aralık 1923'te İstanbul ve havalisinde kuruldu. Asıl amaç halifeliği destekleyen İstanbul basınına gözdağı vermektir.

Cumhuriyet Dönemi'nde ikinci kez, Şeyh Sait Ayaklanması sebebiyle çıkarılan 4 Mart 1925 tarihli Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak Heyet-i Umumiye kararıyla iki İstiklal Mahkemesi kuruldu. Bu mahkemelerden biri, idam kararlarını meclise onaylatmadan uygulayabilecekti. Bu durum isyan mıntıklarında geçerli olacaktı. Ankara İstiklal Mahkemesi'nin idam kararları ise Meclis'ce onaylanacak ve sıkıyönetim ilan edilmeyen geri kalan yerlerde gezici olarak çalışacaktı.

İsyan Mıntıkası İstiklal Mahkemesi Reisi Mazhar Müfit (Kansu), Müdde-i Umumi Süreyya (Örgeevren), Ankara İstiklal Mahkemesi Reisi Ali (Çetinkaya), Müdde-i Umumi ise Necip Ali (Küçük) idi. Şark İstiklal Mahkemesi, Şeyh Sait ve arkadaşlarıyla bazı gazeteci, Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası ve tarikat mensuplarının yargılanmasını gerçekleştirdi. *Takrir-i Sükûn Kanunu çerçevesinde birçok gazete kapatıldı. Birçok gazeteci yargılandı. Bu dönemde yargılanan ünlü gazetecilerden bazıları ise şunlardı: Eşref Edip, Velid Ebüzziya, Suphi İleri, Hüseyin Cahid vb.*

Ayrıca bu dönemde; 1925'te çıkarılan Şapka Kanunu'na, tekke ve zaviyelerin kapatılmasına, tarikatların yasaklanmasına karşı çıkanların; Erzurum, Sivas, Rize, Trabzon, Maraş gibi yerlerde çıkardıkları isyanlarda da Ankara İstiklal Mahkemesi görev yapmıştır. Bir de İzmir suikasti çerçevesinde Ziya Hurşid ve arkadaşları yargılanmış ve idam edilmiştir. Ayrıca terakkiperver birçok asker kökenli siyasetçi de yargılanmış; bir kısmı beraat ettirilirken, bir kısmının idamına karar verilmişti. Davanın Ankara safhasında ise Kara Çete diye anılan İttihat Terakkici eski Maliye Nazırı Cavit Bey ve arkadaşları yargılanmış, bir kısmı idam edilmişti.

Bu süreç de böyle tamamlanmış 7 Mart 1927'de her iki mahkemenin görevi bitmişti.

İstiklal Mahkemi Kanunu ancak 4 Mayıs 1949'da 5384 sayılı Kanun'la kaldırılmış ve artık kurulmamıştır. [Bu konu yazılırken Ergün Aybars'ın "İstiklal Mahkeme Yakın Tarihimizin Gerçekleri", İstanbul, (1997)" adlı çalışmasından yararlanılmıştır.]

BÜYÜK DEVLETLERİN OSMANLI DEVLETİ'Nİ TASFİYE PLANI: SEVR ANTLAŞMASI/PROJESİ

TBMM'nin açılmasıyla kurulan yeni Türk devletine en sert tepki, yine I. Dünya Savaşı'nın galip devletlerinden geldi.

TBMM'nin açılmasıyla kurulan yeni Türk devletine en sert tepki, yine I. Dünya Savaşı'nın galip devletlerinden geldi. Bu tepkinin adı 10 Ağustos 1920'de İstanbul Hükûmeti'yle imzaladıkları Sevr Anlaşması'ydı.

Tarihin unutamayacağı derecede vahim bir antlaşmayı imzalayan İstanbul Hükûmeti ve Padişah'ın amacını *Ahmet Mumcu şöyle izah ediyor:*

“Barış ile savaş sona erecek, böylece Anadolu halkı rahata kavuşacaktı. Bu durumda Mustafa Kemal Paşa'nın çabaları da yersizleşecek, TBMM ulusça artık dinlenmeyecekti” [18].

Sevr'e giden süreçte şu gelişmeler dikkat çekiciydi. I. Dünya Savaşı sonrası kurulmak istenen yeni bir dünyanın şekillendirilmesi için, Ocak 1919'da Paris Barış Konferansı toplanmıştır. Konferanstan ümitli olan Padişah ve Damat Ferit Hükûmeti, 17 Haziran'da Paris'te *“Onlar Konseyi”*ne görüşlerini iletmişti. Ancak görüşleri kabul edilmemişti. 28 Haziran 1919'da Almanya ile Versailles Antlaşması'nın imzalanmasının ardından, Başkan Wilson ABD'ye gitti. ABD Senatosu'nun 17 Kasım 1919'da beklenmedik bir şekilde ABD dış politikasında *Monroe Doktrini'ne* dönmesi yolundaki kararı ise Osmanlı Devleti yöneticilerinde büyük hayal kırıklığı yarattı. Böylece ABD konferanstan beklenmedik bir şekilde çekildiğini ilan etmiş oldu [5].

Bu gelişmeler sonucunda da yeni dünya düzenini şekillendirmek ve Osmanlı Devleti'yle yapılacak barış şartlarını belirlemek üzere Müttefikler, 14 Şubat-21 Mart 1920 tarihleri arasında Londra Konferansı'nı toplamış, ancak buradan da herhangi bir sonuç alınamamıştı.

Bu aşamada Ankara'da Mustafa Kemal ve arkadaşlarının çalışmaları sonucu TBMM'nin açılması büyük devletleri endişelendirmiş ve bu gelişmeleri sekteye uğratmak için Osmanlı ile barışın imzalanması çalışmalarını hızlandırmaya kendilerini mecbur hissetmişlerdi.

Bu maksatla görüşmeler bu sefer 18-26 Nisan 1920 tarihleri arasında İtalya'nın San Remo şehrinde başladı. Burada yaptıkları görüşmeler sonucunda Osmanlı Devleti ile imzalanacak barış antlaşmasının metni üzerine kesin bir görüş birliğine varmışlardı. Müttefikler karar verdikleri şartları bildirmek üzere Osmanlı Hükûmeti'ni, Paris'e davet etmişlerdi. *Bu sefer Paris'e Tevfik Paşa (eski Sadrazam) başkanlığında bir heyet gönderildi.* 11 Mayıs 1920'de yapılan bir törenle antlaşma taslağı heyete tebliğ edildi. Heyetin ilk incelemeleri sonucunda böyle bir metnin kabul edilemeyeceği, bu metnin kabulünün Türk milletinin ve ülkesinin yok olacağı anlamına geldiği gerekçesiyle İstanbul bilgilendirildi. Bu gelişme üzerine inisiyatif ele alan *Sadrazam Damat Ferit,*

Heyet Başkanı sıfatıyla Paris'e gitti. Kendisiyle görüşüleceğini zanneden Sadrazam beklemediği bir şekilde olumsuz tavırlarla karşılandı.

Osmanlı Heyeti'nin taleplerinin kesin bir şekilde reddedilmesi üzerine "evet" veya "*hayır*" arasında kalan Padişah ve Hükûmet sorumluluğu üzerlerinden atmak için Padişah'ın emriyle, 22 Temmuz 1920'de Saltanat Şurası'nı toplandı. Yapılan görüşmelerin sonucunda Topçu Feriki Rıza Paşa'nın dışında bütün katılımcılar padişah ve hükûmetle hareket etmiş ve antlaşmanın kabulünü çıkar yol olarak görmüşlerdir. Padişah ve hükûmetin onayı ile Hadi Paşa, Rıza Tevfik ve Bern Elçisi Damat Halis'ten oluşan heyet, anlaşmayı imzalamak üzere görevlendirilmişti.

Heyet, 30 Temmuz'da Paris'e varmış ve burada şartların değiştirilmesi için Fransa hükûmeti nezdinde girişimlerde bulunmuş, fakat bir sonuç alamamıştı. Bütün girişimler sonuçsuz kalınca İstanbul'un oluruyla Paris yakınlarındaki Sevres Kasabası'nda 10 Ağustos 1920'de Sevr Antlaşması'nı imzalamıştır [5].

Sevr Antlaşması 13 bölüm 433 maddeden oluşmaktadır. Osmanlı Kanûn-ı Esâsî'sine göre bir antlaşmanın hukuken geçerli olabilmesi için Meclis-i Mebusan tarafından onaylanması gerekirdi. Oysaki Son Osmanlı Meclis-i Mebusan'ı 11 Nisan 1920'de işgalciler tarafından dağıtılmıştı. TBMM ise bu antlaşmayı imzalayanları vatan haini ilan etmişti. Bu durumda Sevr Antlaşması ölü doğan bir antlaşmadır. Kâğıt üzerinde kalmıştır. TBMM'nin başarılı çalışmaları sonucu uygulanamamıştır [20, 8].

Osmanlı Devleti,
İstanbul dolayları ve
Anadolu'nun küçük bir
kısmı ile
sınırlandırılacaktır.

Bu antlaşmanın önemli maddeleri şunlardır:

- Osmanlı Devleti, İstanbul dolayları ve Anadolu'nun küçük bir kısmı ile sınırlandırılacaktır.
- İstanbul, Osmanlı Devleti'nin başkenti olmaya devam edecek, ancak azınlıkların hakları korunacak, aksi hâlde burası da işgal edilecektir.
- İstanbul ve Çanakkale boğazları uluslararası bir komisyon tarafından yönetilecek ve savaş sırasında bile bütün savaş gemilerine açık olacaktır.
- Rodos ve On İki Ada İtalya'ya, diğer adalar Yunanistan'a bırakılacaktır.
- Ekonomik, mali ve adli kapitülasyonlar en geniş şekliyle devam edecektir.
- Erzurum, Van, Bitlis ve Trabzon illerini kapsayacak olan bir Ermenistan Devleti kurulacaktır.
- Osmanlı Devleti Mısır üzerindeki haklarından feragat edecektir.
- *Antlaşmanın imzalanmasını takiben altı ay içerisinde Ermenistan'ın güneyinde Kürtlerin sayıca fazla olduğu yerlerde özerklik verilecek, eğer bir yıl içerisinde Kürtler bağımsız bir devlet olmak isterlerse, Milletler Cemiyeti'ne müracaat edebilecek ve Osmanlı Devleti sonuçları kabul edecektir.*
- Türk ordusu bütün ülkede 50 bini geçemeyecek,
- İzmir ve yöresi ile Doğu Trakya Yunanistan'a bırakılacak,

- Suriye, Fransa'ya bırakılacak,
- Arabistan ve Irak İngiltere'ye bırakılacak,
- Azınlıklara sosyal, kültürel ve siyasî haklar verilecek,
- Antalya ve Konya İtalyanlara bırakılacak,
- Osmanlı Devleti savaş tazminatı ödeyecekti.

Harita 14. 3. Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920) Beyaz Renkli Yerler Türklere Bırakılmıştır.

MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE BASIN

Mustafa Kemal Paşa ve Basın

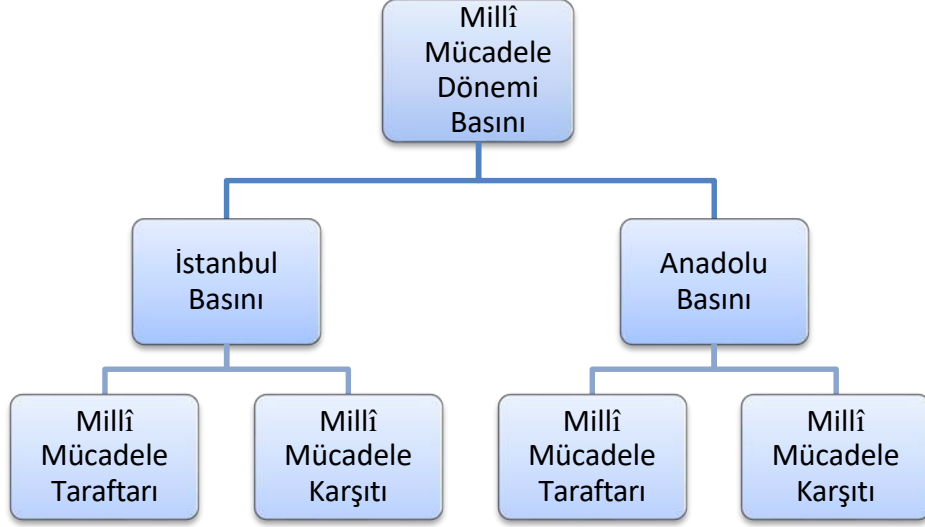
Mustafa Kemal Paşa, basının propaganda ve kamuoyu oluşturmadaki gücünü en iyi kavrayan dünya liderlerinden biridir.

Mustafa Kemal Paşa, basının propaganda ve kamuoyu oluşturmadaki gücünü en iyi kavrayan dünya liderlerinden biridir. *Basının "4. Kuvvet" olarak değerini bilen Mustafa Kemal, öğrencilik yıllarından itibaren basına büyük ilgi duymuştur.* Kendisi 1922 Ocak ayında Ahmet Emin Yalman'a verdiği bir röportajında basına ilgisini şöyle anlatmıştır:

"Mutad olan derslere iyi çalışıyordum. Bunların fevkinde olarak bende ve bazı arkadaşlarda yeni fikirler peydah oldu. Binlerce kişiden ibaret olan Mekteb-i Harbiye talebesine bu keşfimizi anlatmak hevesine düştük. Mekteb talebesi arasında okunmak üzere, mektepte el yazısıyla gazete tesis ettik. Sınıf dâhilinde ufak teşkilatımız vardı. Ben de idare heyetindeydim. Gazetenin yazılarını çoğunlukla ben yazıyordum" [22].

Mustafa Kemal'in gazetecilik konusundaki bu girişimini 1918 yılında arkadaşı Ali Fethi Bey ile İstanbul'da Minber gazetesini çıkarmaları takip etti. Gazetenin birçok başyazısını bizzat Mustafa Kemal yazmıştır. İmzasız, isimsiz bu yazılarında Mondros Mütarekesi sürecinden itibaren ülke yönetiminin içine düştüğü acziyetten kurtuluş için fikirlerini cesaretle ortaya koymuştur [22].

Millî Mücadele yıllarında basını; Anadolu ve İstanbul basını olarak ikiye ayırmak mümkündür. Buna göre;

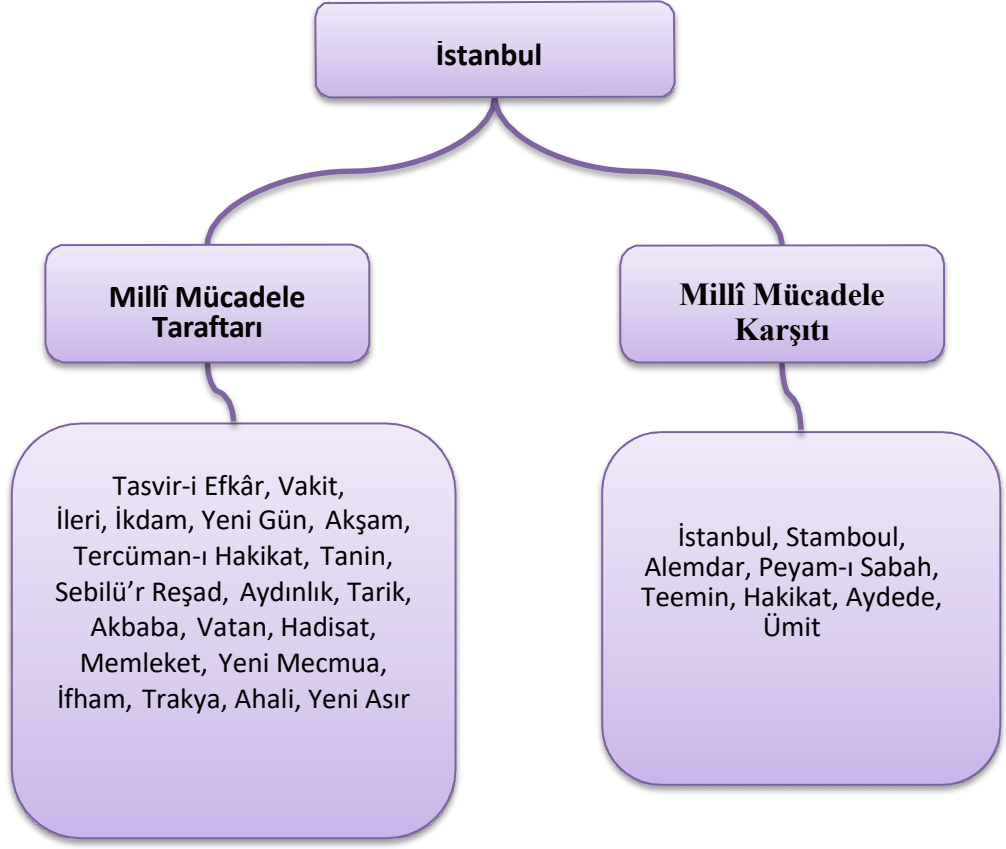
Şekil 14.1. Milli Mücadele dönemi

İstanbul Basını

İstanbul basını; Millî Mücadele yıllarında çeşitli sebeplerden dolayı bağımsızlık savaşına yeterli desteği sağlamaktan uzak kalmıştır. Gerek işgalci güçlerin gerekse de padişah ve hükûmetin baskılarına maruz kalmış, yazıları sansürlenmişti. *Semih Yalçın'a göre "1918 yılının sonu 1919'un başında İstanbul basınına oluşturan gazetelerin kurtuluş için gördükleri ve göstermeye çalıştıkları çıkış yolları, yabancı yardımı ve manda istekleriydi. Bazı gazete ve gazeteciler Amerikalılardan (Tarik, İkdâm, Yeni Gazete, İfham, İstiklal, Tasvir-i Efkâr), bazı gazeteler de İngilizlerden (Alemdar, Tan) ve Fransızlardan (Matin) yardım bekliyorlardı".* Bütün olumsuzluklara ve baskılara rağmen Millî Mücadele'yi destekleyen basın organları da vardır. Örnekler vermek gerekirse [23];

İstanbul basını; Millî Mücadele yıllarında çeşitli sebeplerden dolayı bağımsızlık savaşına yeterli desteği sağlamaktan uzak kalmıştır.

Şekil.14.2. Basın organları

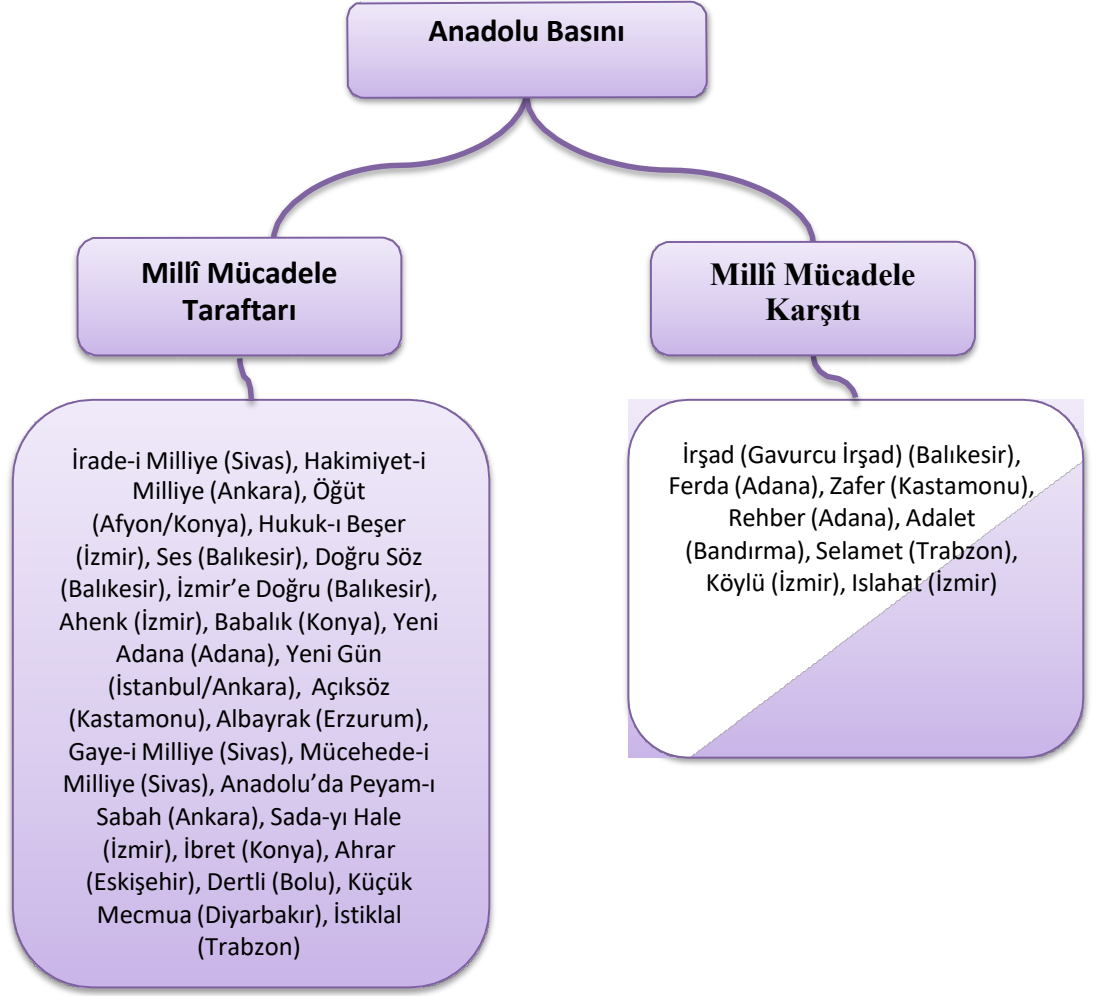
Anadolu Basını

Anadolu Basını, büyük oranda Millî Mücadele'yi destekler yayın politikaları benimsemişti. Anadolu'da yaklaşık kırka yakın gazete Millî Mücadele'yi desteklerken, Millî Mücadele karşıtı ve İstanbul taraftarı gazetelerin de var olduğu bilinmektedir.

Ayrıca hızlı, doğru bilgiye ulaşmak ve ulaştırmak, kamuoyu oluşturmak için Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü kurularak faaliyete geçirilmiştir. Millî Mücadele'nin ve İstiklal Savaşı'nın başarısı için üstün gayret gösteren veya karşısında yer alan Anadolu basınına örnek vermek gerekirse [23];

Doğru bilgiye ulaşmak ve ulaştırmak, kamuoyu oluşturmak için Matbuat ve İstihbarat Umum Müdürlüğü kurularak faaliyete geçirilmiştir.

Şekil 14.3. Anadolu basını

Anadolu Ajansı ve Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin Kurulması

Mondros Mütarekesi sürecinde İstanbul'da faaliyetlerini sürdüren Türkiye-Havas Reuter Ajansı'nın verdiği haberler Türk kamuoyunda büyük rahatsızlıklar yaratmıştır. İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgali ve TBMM'nin açılma sürecinde yaşananlar yerli bir ajansa olan ihtiyacı artırmıştır.

Bu sırada İstanbul'dan Ankara'ya Millî Mücadele'ye katılmak üzere yola çıkan Yeni Gün gazetesi sahibi Yunus Nadi ve Gazeteci-Yazar Halide Edip, Geyve'de bir araya gelmiş ve Ankara'da bir ajansın kurulması için fikir teatisinde bulunmuşlardır. Bu görüşmeler sonucunda da “Anadolu Ajansı” adı altında bir ajansın kurulmasının

İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgali ve TBMM'nin açılma sürecinde yaşananlar yerli bir ajansa olan ihtiyacı artırmıştır.

faydalı olacağını kararlaştırmışlardır. Yunus Nadi'nin Ankara'da Mustafa Kemal Paşa ile bir araya geldiği günlerde konu gündeme getirilmiş ve nihayetinde 6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı'nın kurulması kararlaştırılmıştır [22, 24].

Anadolu Ajansı, Millî Mücadele'nin sesini bütün dünyaya duyurmak, vatanı ve millî birliği tehlikeye düşürecek kışkırtmalara karşı zamanında tedbir almak ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili en doğru haberleri zamanında halka ulaştırmak için kurulmuştur. Bu kararı Mustafa Kemal Paşa Anadolu'da sivil ve resmî bütün ilgililere bir tamimle duyurmuştur [25].

Resim 14. 4. Anadolu Ajansı'nın İlk Kurucuları ve Çalışanları (1925)

Ayrıca Meclis'in almış olduğu bir kararla işgalcilere karşı savaşan millî kuvvetlerden kamuoyunu haberdar etmek, halkın moral değerlerini yükseltmek ve propagandaya ağırlık vermek amacıyla, *7 Haziran 1920'de doğrudan Meclis Başkanı'na bağlı olmak üzere Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi kurulmuştur*. Anadolu Ajansı da bu müdüriyete bağlanmıştır.

Resmî Gazete (Ceride-i Resmîye)

Bilindiği gibi Osmanlı Devleti'nde ilk resmî gazete II. Mahmut Dönemi'nde *Takvim-i Vekayi* adıyla 1831'de çıkarılmış ve gazete 1922 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.

TBMM'nin açılması ve yeni Türk devletinin kurulmasından sonra devletin işlerine resmîyet kazandırmak ve yapılan çalışmaları duyurmak amacıyla yeni bir gazeteye ihtiyaç duyulmuştur. Bu amaçla *7 Ekim 1920'de Ceride-i Resmîye adıyla bir gazetenin çıkarılması uygun görülmüştür. Haftalık çıkan bu gazete ilk sayısını 7 Şubat 1921'de yayımlamıştır*. Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'ne bağlı olan gazete 10 Eylül 1923'te ise Resmî Ceride (Ceride-i Resmîye) adını almıştır. Cumhuriyet'in ilanından sonra da Türkiye Cumhuriyeti Resmî Gazetesi adıyla günümüze kadar varlığını sürdürmüştür [23].

Osmanlı Devleti'nde ilk resmî gazete II. Mahmut Dönemi'nde *Takvim-i Vekayi* adıyla 1831'de çıkarılmış ve gazete 1922 yılına kadar varlığını sürdürmüştür.

Örnek

- Türk demokrasi tarihinde 1876 ve 1908'de açılan Meclis-i Mebusan'ın yeni bir aşaması aynı zamanda yeni bir Türk devletinin kurulduğunun da işareti; 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılmasıdır.

Bireysel Etkinlik

- Mustafa Kemal Paşa'nın basına verdiği önemi anlatan bir araştırma yapınız
- İrade-i Milliye ne demektir? bu konuda bir makale yazmaya çalışınız
- Demokrasi ve meclis ilişkisi üzerine bir deneme yazınız

Özet

• TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASI

• İstanbul'daki Son Meclis-i Mebusan'ın dağıtılması, yetkilerinin gasp edilmesi Ankara'ya ve Mustafa Kemal Paşa'ya yeni bir Meclis'in açılması için meşru bir zemin hazırladı. Yeni Meclis 23 Nisan 1920 Cuma günü açıldı. Yeni meclisin adı da "Büyük Millet Meclisi" olarak belirlendi.

• Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin İlk Çalışmaları

• TBMM, 24 Nisan'da çalışmalarına devam etmiş, Mustafa Kemal Paşa'yı TBMM Reisliği'ne seçmiştir.

• 25 Nisan'da TBMM millete bir beyanname yayınlayarak birlik beraberlik vurgusu yapmış, düşman propagandasına karşı dikkatli olunması gerektiği üzerinde durmuştur. Ayrıca Meclis'te, Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında 7 kişilik Geçici İcra Heyeti oluşturulmuştur. Böylece Meclis, yürütme gücünü fiiliyata geçirmiştir.

• BÜYÜK MİLLET MECLİSİ'NİN AÇILMASINA TEPKİLER

• Ayaklanmalar

• TBMM'nin açılması ve çalışmalarından rahatsız olan Damat Ferit Hükûmeti ve işgalci güçler Anadolu insanı üzerinde birtakım propaganda çalışmaları yaparak, yeni oluşuma karşı ayaklanmaları teşvik etmiştir.

• İstanbul Hükûmeti'nin çıkardığı ayaklanmalar

• Anzavur Ayaklanması (1 Ekim 1919-16 Nisan 1920)

• Kendisi eski bir Osmanlı subayı olan Ahmet Anzavur, İstanbul Hükûmeti tarafından Kuva-yı İnzibatiye Komutanı sıfatı verilerek Kuva-yı Milliye'ye karşı ayaklandırılmıştır.

• İstanbul Hükûmeti ve işgalci güçlerin teşvikiyle çıkan ayaklanmalar

• İşgalci ve emperyalist devletler, işgal ettikleri yerlerde millî uyanışı yok etmek suretiyle otoritelerini sürdürmek istemişlerdir. Ajanları ve İstanbul Hükûmeti'nin teşvik ve çalışmaları sonucu birçok ayaklanmanın çıkmasını sağlamışlardır.

• Bolu-Düzce-Hendek ve Adapazarı Ayaklanmaları (13 Nisan-23 Eylül 1920)

• Boğazların ve İstanbul'a giden yolların güvenliğini elde tutmak isteyen işgalci devletler ve İstanbul Hükûmeti'nin teşvikiyle çıkarılmıştır.

• Konya İsyanları

• Dinî duyguların istismarıyla işgalci güçlerin ajanlarının kışkırtmalarıyla çıkmalı Konya'nın Bozkır ilçesinde 2 Ekim-22 Kasım 1919 tarihleri arasında ayaklanma çıkarılmıştır.

• Yozgat-Zile Ayaklanmaları (15 Mayıs-30 Aralık 1920)

• Yozgat, Boğazlıyan, Şarkışla, Yıldızeli, Tokat, Zile, Çorum, Ortaköy, Akdağmadeni, Sorgun ilçelerinde ortaya çıkmıştır.

• Millî Aşireti Ayaklanması (1 Haziran-8 Eylül 1920)

• Viranşehir ve çevresindeki bu ayaklanma, Millî Aşireti'nin Fransızlarla iş birliği sonucu çıkmıştır. Ayaklanma XIII. Kolordu birlikleri ve bazı aşiretlerin desteği ile bastırılmıştır.

• Şeyh Eşref Olayı (26 Ekim-24 Aralık 1919)

• Bayburt ve çevresinde ortaya çıkmıştır. Kendisini peygamber ilan eden Şeyh Eşref ve adamlarınca çıkarılmış din kisveli bir ayaklanmadır.

• Afyon Ayaklanması

• Çopur Musa isminde bir menfaatperestin başkaldırısıyla ortaya çıkmıştır.

Özet (devamı)

- **Koçkiri Aşireti Ayaklanması (6 Mart 1920-17 Haziran 1921)**
- Sevr Antlaşması'nın imzalanmasından sonra bütün ülkede Kürtçülük hareketlerinde bir artış olduğu görüldü. Bu hareketlerin ortak amacı bağımsız bir Kürt devleti kurmak idi.
- **Cemil Çeto Olayı (Mayıs-Haziran 1920)**
- Cemil Çeto Haydaran Aşireti reisi idi. Kürt Teavün ve Kürdistan Teali Cemiyeti ile irtibat hâlinde olan Cemil Çeto, bağımsız bir Kürdistan için Garzan bölgesinde ayaklanmıştır. Ayaklanma millî kuvvetlerce bastırılmıştır.
- **Kuva-yı Milliye Yanlısı Olup Sonradan Ayaklananlar**
- Ülkenin işgali sırasında kurdukları Kuva-yı Milliye birlikleriyle işgallere karşı koyan ve yararlılıklar gösteren kuvvacılardan bazıları, düzenli ordunun kurulması sürecinde kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmişlerdir. Düzenli orduya karşı çıkmışlardır.
- **Azınlıkların çıkardığı ayaklanmalar**
- Emperyalist ve işgalci devletlerin desteğiyle yeniden ortaya çıkan azınlıklar, çıkardıkları ayaklanmalarla TBMM'yi otorite olarak tanımak istememiştir. Verilen desteklerle bağımsızlıklarını elde edebileceklerini düşünmüşlerdir.
- **İstiklal Mahkemeleri'nin Kuruluşu ve Çalışmaları**
- İstanbul Hükûmeti'nin "Kuva-yı Miliye Harekâtı" aleyhine başlattığı çalışmalara karşı TBMM ve Hükûmeti de birtakım tedbirler almak zorunda kalmıştı. Bu tedbirler özellikle iç güvenlik sorunuyla ilgiliydi. Bunların başında; "Hıyanet-i Vataniye Kanunu", Firariler Hakkında Kanun" ve "İstiklal Mahkemeleri'nin kurulması gelmekteydi.
- **Büyük Devletlerin Osmanlı Devleti'ni Tasfiye Planı: Sevr Antlaşması**
- TBMM'nin açılmasıyla kurulan Yeni Türk Devleti'ne en sert tepki, yine I. Dünya Savaşı'nın galip devletlerinden geldi. Bu tepkinin adı 10 Ağustos 1920'de İstanbul hükûmetiyle imzaladıkları Sevr Antlaşması'ydı. Bu antlaşma ölü doğan bir antlaşmadır.
- **MİLLÎ MÜCADELE DÖNEMİ'NDE BASIN**
- **Mustafa Kemal ve Basın**
- Mustafa Kemal, basının propaganda ve kamuoyu oluşturmadaki gücünü en iyi kavrayan dünya liderlerinden biridir. Basının "4. Kuvvet" olarak değerini bilen Mustafa Kemal, öğrencilik yıllarından itibaren basına büyük ilgi duymuştur.
- **İstanbul Basını**
- İstanbul basını; Millî Mücadele yıllarında çeşitli sebeplerden dolayı bağımsızlık savaşına yeterli desteği sağlamaktan uzak kalmıştır.
- **Anadolu Basını**
- Anadolu Basını, büyük oranda Millî Mücadele'yi destekleyen yayın politikaları benimsemişti. Anadolu'da yaklaşık kırka yakın gazete Millî Mücadele'yi desteklerken, Millî Mücadele karşıtı ve İstanbul taraftarı gazetelerin de var olduğunda bilinmektedir.
- Anadolu Ajansı ve Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'nin Kurulması
- İstanbul'un 16 Mart 1920'de resmen işgali ve TBMM'nin açılma sürecinde yaşananlar yerli bir ajansa olan ihtiyacı artırmıştır. 6 Nisan 1920'de Anadolu Ajansı'nın kurulması kararlaştırılmıştır.
- **Resmî Gazete (Ceride-i Resmîye)**
- Haftalık çıkan bu gazete ilk sayısını 7 Şubat 1921'de yayımlamıştır. Matbuat ve İstihbarat Müdüriyet-i Umumiyesi'ne bağlı olan gazete 10 Eylül 1923'te ise Resmî Ceride adını almıştır.

DEĞERLENDİRME SORULARI

1. İlk TBMM'de 24 Nisan 1920 tarihinde alınan karara göre, kesin zafere ulaşıp İstanbul kurtarıldıktan sonra, Padişah'ın durumu Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce çıkarılacak kanunla belirlenecekti.
İlk TBMM'nin aldığı bu kararla aşağıdakilerden hangisi vurgulanmıştır?
 - a) Meclisin üstünlüğü
 - b) Padişahın korunması gerektiği
 - c) Yasaların uygulanmasının önemi
 - d) Yürütme yetkisinin meclis dışında olduğu
 - e) Yasaları hükûmetlerin uyguladığı
2. Aşağıdakilerden hangisi İstiklal Savaşı sürecinde çıkan ayaklanmalardan biri değildir?
 - a) Menemen
 - b) Delibaş Mehmet
 - c) Çopur Musa
 - d) Şeyh Eşref
 - e) Millî Aşiret
3. Aşağıdakilerden hangisinin TBMM'nin varlığına yönelik tehditleri önleme amacı yoktur?
 - a) Düzenli ordunun oluşturulması
 - b) Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun çıkarılması
 - c) Meclis Hükûmeti Sisteminin benimsenmesi
 - d) Ayaklanmaların bastırılması
 - e) İstiklal Mahkemeleri'nin kurulması
4. Aşağıdakilerden hangisi I. TBMM'nin özellikleri arasında yer almaz?
 - a) Meclis Başkanı Vekiller Heyeti'nin de tabii başkanıdır.
 - b) Kurucu meclistir.
 - c) Başbakan Cumhurbaşkanı tarafından atanır.
 - d) Kuvvetler birliği esası vardır.
 - e) TBMM'nin üstünde bir kuvvet yoktur.

5. Sevr Antlaşması'nın taslağı nerede hazırlanmıştır?
 - a) Limni Adası'nın Mondros Limanı'nda
 - b) San Remo Konferansı'nda
 - c) Londra Konferansı'nda
 - d) Paris Konferansı'nda
 - e) Cenevre'de
6. Sivas Kongresi'nde son hâline kavuşan Heyet-i Temsiliye'nin görevi aşağıdakilerden hangisiyle sona ermiştir?
 - a) Kuva-yı Milliye'nin kurulması
 - b) Halifeliğin kaldırılması
 - c) Cumhuriyetin ilanı
 - d) TBMM'nin açılması
 - e) 1921 tarihli Teşkilat-ı Esasiye Kanunu'nun kabulü
7. İlk TBMM'nin kendisinin üstünde bir kuvvet tanımaması ne anlama gelmektedir?
 - a) Misak-ı Millî Kararları'nı kabul ettiğini
 - b) Meclis-i Mebusan'ın tanıdığını
 - c) Osmanlı yönetimini tanımadığını
 - d) Önceki antlaşmaları reddettiğini
 - e) Kuva-yı Milliye'yi kabul ettiğini
8. Aşağıdakilerden hangisi Millî Mücadele'yi destekleyen gazetelerden biri değildir?
 - a) Yeni Gün
 - b) Açıksöz
 - c) İrâde-i Milliye
 - d) Albayrak
 - e) Alemdar

9. I. Lozan Antlaşması

II. Sevr Antlaşması

III. Londra Antlaşması

Yukarıdaki antlaşmalardan hangisi ya da hangileri ölü doğmuş antlaşma olarak bilinir?

- a) Yalnız I
- b) Yalnız II
- c) Yalnız III
- d) I ve II
- e) I, II ve III

10. Aşağıdakilerden hangisi İstanbul Hükûmeti ve işgalci güçlerin teşvikiyle TBMM'ye karşı çıkan ayaklanmalardan biri değildir?

- a) Millî Aşiret Ayaklanması
- b) Koçkiri Ayaklanması
- c) Yozgat-Zile Ayaklanması
- d) Arap ayaklanmaları
- e) Bolu-Düzce-Hendek ve Adapazarı Ayaklanması

Cevap Anahtarı

1.a, 2.a, 3.c, 4.c, 5.b, 6.d, 7.c, 8.e, 9.b, 10.d

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- [1] Selek, S. (1976). Anadolu İhtilâli c.1. İstanbul.
- [2] Cebesoy, A.F. (2010). Millî Mücadele Hatıraları, İstanbul.
- [3] Atatürk, K. (2000). Nutuk (1919-1927). (Haz. Zeynep Korkmaz). Ankara: ATAM.
- [4] Akandere, O. (Edit.) (2007). Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi. Konya.
- [5] Turan, Ş. (1992). Türk Devrim Tarihi (Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne c.3. Ankara
- [6] Akandere, O. (2009). Damat Ferit Paşa'nın IV. Hükûmeti Döneminde Kuvâ-yı Milliye İleri Gelenleri Hakkında Verilen İdam Kararları. Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, 43. s.343-406.
- [7] Güneş, İ. (1997). Birinci TBMM'nin Düşünce Yapısı (1920-1923). İstanbul.
- [8] (2008). Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I. Ankara: ATAM.
- [9] Aslan, Y. (2006). TBMM Hükûmeti (Kuruluşu Evre, Yetki ve Sorumluluğu 23 Nisan 1920-30 Ekim 1923). Ankara.
- [10] Turan, R. (Edit.), (2009). Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi. Ankara.
- [11] Yücekök, A. (1984). 100 Soruda Türk Devrim Tarihi, İstanbul.
- [12] Eroğlu, H. (1982). Türk İnkılâp Tarihi. İstanbul.
- [13] Tansel, S. (1965). Atatürk ve Kurtuluş Savaşı (1919-1922). Ankara.
- [14] YÖK. (1995). Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi (Cilt 1, Baskı 1) Ankara.
- [15] Tansel, S. (1991). Mondros'tan Mudanya'ya Kadar (Cilt 3). İstanbul.
- [16] Goloğlu, M. (1970). Üçüncü Meşrutiyet (Cilt 3). Ankara.
- [17] Özkaya, Y. (1981). Türk İstiklal Savaşı ve Cumhuriyet Tarihi. Ankara.
- [18] Mumcu, A. (1986). Tarih Açısından Türk Devriminin Temelleri ve Gelişimi, İstanbul,
- [19] Aybars, E. (1997). İstiklal Mahkemei (Yakın Tarihimizi Gerçekleri), İstanbul. Baskı). Ankara.
- [20] Olcay, O. (1981). Sevr Andlaşmasına Doğru (Çeşitli Konferans ve Toplantıların Tutanakları ve Bunlara İlişkin Belgeler). Ankara.
- [21] Çetinoğlu, S. (2007). İstiklal Mahkemeleri, Resmi İdeoloji Sözlüğü. Ankara.
- [22] İnuğur, N. (1992). Türk Basın Tarihi. İstanbul.

- [23] Yalçın, E.S. (2007). Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Kaynakları (3. Baskı). Ankara.
- [24] Oral, F. S. (1968). Türk Basın Tarihi (1919-1965), Ankara.
- [25] (2006). Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri. Ankara: ATAM.